

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

Катедра ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

Визуалният език на Румен Скорчев в контекста
на съвременната българска графика

Автореферат към дисертационен труд за придобиване на образователна
и научна степен „доктор“

Докторант: Сузана Симеонова Каранфилова

Научен ръководител: проф. д. изк. Свилен Стефанов

София, 2019

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

Увод	4
1. Първа глава. Етапи на развитие. Формиране на индивидуален стил.	
1.1. Художествено образование и ранно творчество – формиране и развитие.	8
1.2. Навлизане и утвърждаване в художествения живот.	10
1.3. Художествен контекст в периода от 60-те до 80-те години на XX век.	12
2. Втора глава. Графичното творчество на Румен Скорчев.	
2.1. Тематичен диапазон и основни графични цикли. Характеристика на визуалния език и развитие на графичните техники.....	19
2.2. Графика малък формат.	24
3. Трета глава. Книжната илюстрация в творчеството на Румен Скорчев.	
3.1. Особености на жанра. Развитие на стила.	25
3.2. Авторските книги на Румен Скорчев и тяхното оформление.	29
3.3. Детската илюстрация в творчеството на Румен Скорчев. Специфика на визуалния език в жанра.....	32
4. Четвърта глава. Живописта в творчеството на Румен Скорчев.	
4.1. Основни теми. Характеристика на визуалния език.	35
4.2. Автопортретът в творчеството на Румен Скорчев.	38
5. Пета глава. Рисунката в творчеството на Румен Скорчев – типологични характеристики.	

5.1. Тематичен обхват.	39
Заключение.....	43
Справка за научния принос на дисертационния труд	48
Публикации по темата.	49

УВОД

Името на Румен Скорчев е добре познато на критиката и художествената публика у нас. Негови произведения участват във всички големи национални форуми на графиката и илюстрацията. Самостоятелните му изложби в столицата и в страната са събития в художествения живот, и оставят съществена следа в съвременното българско изкуство. Той е обществено активен художник - професор в Националната Художествена академия и член на Българска академия на науките.

Периодът, през който най-интензивно се развива визуалния език на художника, са десетилетията от средата на 60-те до края на 80-те години на XX в. Следователно това е историческият отрязък от време, върху който се фокусира настоящото изследване. Десетилетието на 60-те години, когато Румен Скорчев навлиза в художествения живот е период на обновяване на изобразителните изкуства в България от принципите на нормативната естетика на предходното десетилетие. През 70-те и 80-те години художникът създава основните цикли в творчеството си. Определеният тематичен диапазон, продиктуван от историческия период ограничава в известна степен творческото поле, но авторът намира адекватни теми, чрез които да развие търсенията си, без да се противопоставя на официалния тон.

Румен Скорчев създава богато графично творчество, живописни платна и рисунки. Илюстрира над двеста книги от световната литературна класика. Той е един от авторите, които изграждат облика на съвременната българска графика от 70-те години до днес и я представят на международните форуми. Всяка сфера, в която работи, дава на художника различна специфика за творческо изразяване. Графиката предполага детайлно обработване на металната плоча или литографския камък и фино степенуване на тоновете. Живописта дава по-бърза реализация в материал, свобода и експресивност на изказа. Илюстрацията го пренася в света на

литературата и изисква прецизно осмисляне на образността, насищане със съдържание на всеки детайл и жест. В рисунката е най-емоционален, искрен и разнообразен. Работата в широк диапазон – от графичните листове до детската илюстрация го предпазва от творческата инерция и обяснява универсалния характер на неговия визуален език.

Основната цел на дисертационния труд е да разработи проблема за визуалния език на Румен Скорчев в контекста на съвременната българска графика. Да подчертае значението на неговото творчество, да разкрие аспектите на творческата му личност и спецификата на стила му.

Задачите, които се поставят в настоящия текст са да изследва етапите на творческо развитие и формиране на индивидуален визуален език. Детайлното разглеждане на творческата биография на Румен Скорчев дава основа, върху която да се дефинират етапите и посоките на развитие. Образованието в Националната художествена академия е ключов момент от неговото формиране като личност и определя някои основни насоки на творческите му търсения. Формирането на поколения студенти, които са в известна степен и негови последователи е доказателство за силното влияние на ярката му творческа личност и художествените му постижения. Проучване на обемното му творчество, нововъведенията в технологията на дълбокопечатната графика, усъвършенстването на класическите графични техники, многобройните международни участия, многобройните изложби - чрез изследване на всички тези компоненти се разкрива същността на неговата творческа индивидуалност и се извеждат основните характеристики и качества на визуалния език. Дефинира се неговата художествена стойност и значението в контекста на българската графика от XX век.

По проблемите на съвременната българска графика съществува научна литература, но до момента няма нито едно пълно монографично изследване за творчеството на Румен Скорчев. Част от тази празнина е запълнена от неговите автобиографични книги – албумите „Румен Скорчев”¹, 2002 и 2012 и „Румен Скорчев. Вариации на тема Закуска на тревата”, 2011, както и книгите „Румен Скорчев. Рисунки по водата”², 2006 и „Румен Скорчев. Изгреви и залежи”³, 2016.

Проф. Петър Чуховски е автор на първата монография за художника - „Графика, илюстрации, рисунка”⁴ от 1974. Едно от проучванията, посветени на неговото творчество е от автора на настоящия труд – „Румен Скорчев. Представен от Сузана Каранфилова”⁵. Книгата има монографичен характер. След смъртта на художника, БАН издава сборник „Румен Скорчев и приятели”⁶, 2016.

По темата за същността на визуалния език съществува литература от последните десетилетия. В настоящия текст се използва изследването „Културни измерения на визуалното”⁷, 1998 от проф. д. изк. Свилен Стефанов. Той разглежда визуалното в широк исторически аспект от гледна точка на новото време.

Основни издания по проблемите на съвременната графика са „Съвременна българска графика”⁸ с предговор от проф. Петър Чуховски и „Българска графика. Гравюра”⁹ от проф. Евтим Томов, както и „Основи на графиката. Лекционен курс.”¹⁰ от проф. Борислав Стоев. В изкуствоведската литература липсва цялостно изследване за развитието на българската графика в съвременен контекст. Едно от изданията, които разглеждат периода - обект на настоящото изследване е „120

¹ Скорчев, Румен. Монографичен албум. С., 2002.

² Скорчев, Румен. Рисунки по водата. С., 2006.

³ Скорчев, Румен. Изгреви и залежи. Стови, С., 2015.

⁴ Чуховски, Петър. Румен Скорчев. Графика, илюстрации, рисунка, Български художник, С., 1974.

⁵ Каранфилова, Сузана. Румен Скорчев. Национален дарителски фонд „13 века България”, С., 2017.

⁶ Румен Скорчев и приятели. Сборник, БАН, С., 2016.

⁷ Стефанов, Свилен. Културни измерения на визуалното. С., 1998.

⁸ Съвременна българска графика. Албум. Предговор от проф. Петър Чуховски. Български художник, С., 1971.

⁹ Томов, Евтим. Българска графика. Гравюра. С., 1955.

¹⁰ Стоев, Борислав. Основи на графиката. Лекционен курс. С., 2006.

години българско изкуство (1892 – 2012). Дружества, съюзи, групи”¹¹, 2014 на Съюза на българските художници. В дисертационния труд са цитирани и статии на проф. Красимира Коева, проф. д. изк. Чавдар Попов, доц. Бойка Донева, проф. Иван Маразов и Димитър Г. Димитров по проблематика, свързана с автора и художествения контекст в разглеждания период.

Обзорът на научната литература по темата показва, че тя не е изчерпана и има какво да се добави като научен принос. Настоящият дисертационен труд е първото цялостно научно изследване, посветено на конкретна проблематика в творчеството на Румен Скорчев.

За цялостно изследване на творчеството на Румен Скорчев и дефиниране особеностите на неговия визуален език се използва **комплексна или интердисциплинарна методология**¹². Като най-оперативни за настоящата работа са **формален, стилон и сравнителен изкуствоведски анализ.**

За детайлно разработване на темата ще са използвани дневниците на Румен Скорчев, които не са публикувани до момента - дневник за технологията на създаване на графика и личен дневник с размисли и сведения за работата му. Представя се и ръчно изработена книга - албум с авторска поезия на Румен Скорчев, илюстрирана с негови рисунки, която е неизвестна до момента. Представя се и неиздадена антология на световна любовна лирика, съставена, оформена и илюстрирана от автора. **Тези материали не са известни на науката до момента и се публикуват за пръв път в настоящия текст.**

Структура. Дисертационният труд е структуриран в пет глави, увод, заключение, библиография и списък на използваните съкращения. Информацията е структурирана в подглави за по-ясно и систематично излагане на научния текст.

¹¹ 120 години българско изкуство. (1892 – 2012) дружества, съюзи, групи. Том 2, С., 2014.

¹² Христова, Нина. Въведение в изкуствознанието. Благоевград, 1995.

Приложенията – четири на брой включват: албум с репродукции и списък на произведенията, списък на всички илюстрирани от художника книги, технологичен дневник на Румен Скорчев и дневник на автора до дъщеря му Росица.

1. ЕТАПИ НА РАЗВИТИЕ. ФОРМИРАНЕ НА ИНДИВИДУАЛЕН СТИЛ

1.1. Художествено образование и ранно творчество – формиране и развитие

Под понятието „визуален език” приемаме съвкупност от начини на изразяване, визуализиране на художествен образ или идея, художествен език за предаване на послание с визуални средства, които се определят от капацитета и целта на автора във всяко конкретно произведение. Визуалният език е част от индивидуалния стил. Той отразява чувствителността, интелекта, темперамента, таланта, способностите, уменията според целта на изразяване. Периодът, през който той се развива най-интензивно в творчеството на художника, са десетилетията от 60-те до 80-те години на ХХ в. Следователно това е историческият отрязък от време, върху който се фокусира настоящото изследване.

За дефиниране качествата и характеристиките на визуалния език на Румен Скорчев е необходимо да се разгледа и проследи развитието му в исторически план. Да се анализират ключовите фактори, които формират стила и обособяват основните теми в творчеството му, върху които работи във всички етапи на своето развитие. Някои от основните теми като обичта към родния край, детството, любовта, майчинството, човешката агресия, се формират на базата на ранните преживявания, които оставят дълбоки белези и първи житейски уроци. За да проследим развитието им е необходимо да разгледаме ключовите моменти от живота на художника.

Румен Скорчев е роден на 7 октомври 1932 в Търговище. Постъпва в реалната мъжка гимназия в Перник през 1946, където негов учител по рисуване е големият български живописец Любен Гайдаров. През 1951 младият Румен рисува и разпространява в хелиографски копия карикатура срещу сталинския догматизъм, заради което е арестуван. Цял живот художникът се връща към кошмарите от този зловещ момент. В глутниците кучета, които го гонят – десетилетия по-късно той продължава да рисува кошмарите си.

През 1952 е приет в новосъздадената специалност „Зелено градско строителство” (днес „Ландшафтна архитектура”) в Лесотехническият университет в София. Още от 1953 той започва да работи активно - публикува рисунки и карикатури във вестниците „Народна младеж” и „Стършел” с подкрепата на известния вече Радослав Маринов – Реме, а по-късно и в други периодични издания. Една седмица след дипломирането си Румен Скорчев загубва зрението си при удар със спортни пружини, но въпреки лекарското заключение за неизлечима слепота, постепенно се възстановява от травмата. В този критичен момент за тъкмо завършилия студент, устремен към Художествената академия, се заражда голямата тема за светлината и мрака, която се развива в цялото му творчество.

Румен Скорчев е приет в Художествената академия през 1958 – годината, в която умира големият художник и преподавател проф. Илия Бешков. Дългогодишната му мечта да бъде негов ученик също умира. Той попада в класа на проф. Веселин Стайков, а след неговата смърт е поет от Петър Чуховски, което донякъде определя насоката му на развитие. Авторът подробно описва неповторимата атмосфера на Художествената академия. Цитирането на пасажки от личните дневници и автобиографични книги е с цел да се запази образността на неговия изказ, което допълва представата за многостранната му творческа личност.

1.2. Навлизане и утвърждаване в художествения живот

В началото на 60-те години, когато учениците на Бешков като Тодор Панайотов, Златка Дъбова, Христо Нейков и други навлизат активно в художествения живот, Румен Скорчев още е студент. Това „закъснение” и второ студентство допринася за натрупване на много знания, житейски опит и дисциплина на работа. По време на дипломирането си през 1964 г. специалност „Илюстрация” в Художествената академия с дипломна работа цикъл литографии „Старият Перник” и илюстрации към „Приказки от цял свят”, той вече работи с почти всички големи издателства в България. Още в първите години след завършването си участва активно в общи и национални изложби, започват и международните му изяви. Следват десетилетия на много работа, успехи и престижни награди. През 1969 авторът е поканен да участва с илюстрации в Международното изложение “FIERA”, Болоня, Италия. За участие във Второто международно биенале на графиката във Флоренция през 1970 е награден със Златния медал за литографията „Надежда”, 1969, (Ил. 7), отхвърлена от жури за Национална изложба в София през 1969. По регламент творбата е включена в колекцията на галерия „Уфици”, Флоренция.

За Румен Скорчев 70-те години са период на категорично и уверено утвърждаване в художествения живот у нас. Период на активно и успешно участие в редица международни биеналета и форуми на графиката, илюстрацията и рисунката. През 1970 е поканен за главен художник на издателство „Народна младеж”, което е съществена крачка напред за младия художник. Приет е за редовен член на СБХ. Следващите години са наситени с много самостоятелни изложби и участия.

Румен Скорчев получава специалната награда „Борис Ангелушев” за илюстрациите към „Майстор Ханс Рьокле и мистър Огненог”¹³ от Илзе и Вилмош Корн, 1971, и „Девет приказки и две в повече”¹⁴ от Карел Чапек, 1972. Голямо международно признание за постиженията му е вписването му в почетния списък „Ханс Кристиан Андерсен” за илюстрациите към „Храбрите шурци” от Асен Разцветников, 1975.

От 1977 Румен Скорчев се хабилитира в Националната художествена академия. Ръководи ателие в специалността „Илюстрация и оформление на книгата”. Преподавателската професия развива в него толерантност и търпение, внимание и уважение към личното творческо поле. Умението да прави прецизен разрез на действителност, събития и художествени процеси. Той е човек със задълбочени професионални познания, широка обща култура и афинитет към всички сфери на духовното развитие.

80-те години на XX век са особено успешни за развитието на Румен Скорчев. Той е съорганизатор и участник в Първото международно биенале на графиката във Варна през 1981, и участва във всички следващи негови издания. Румен Скорчев е фигура с обществен и професионален авторитет. През 1984 става професор в Националната художествена академия. Закономерно с успехите му в България нараства и международния интерес към него. През 1986 е поканен от Националната библиотека в Париж да дари графики от цикъла „Сътворението”. Създава медните гравюри към рубаите от Омар Хайям¹⁵, 1986. Година по-късно отпечатва цикъл от шестнадесет литографии по „Стихотворения и поеми”¹⁶ от А. С. Пушкин, 1987, които подарява на музея в Санкт Петербург по повод юбилейните тържества за поета. Започва работа по основните графични цикли „Празнична

¹³ Корн, Илзе и Вилмош. Майстор Ханс Рьокле и мистър Огненог. Народна младеж, С., 1971.

¹⁴ Чапек, Карел. Девет приказки и две в повече. Народна младеж, С., 1972.

¹⁵ Хайям, Омар. Рубайят. Изд. Народна култура, С., 1990.

¹⁶ Пушкин, А.С. Избрани стихотворения. Изд. Народна култура, С., 1985.

пирамида”, 1987 и „Човекът – природа”, 1987. В следващите години продължават международните участия в биеналета и изложби. Следват самостоятелни изложби в СГХГ и Националната галерия. Изложбата „Изгреви и залези“ в Националната галерия през 2016 представя целия му творчески път и всички аспекти на работата му. Едно от най-съществените събития за Румен Скорчев като обществено и научно признание е избирането му за Академик/Действителен член на БАН през 2009. Последните му изложби са през 2015. На 6 септември художникът умира в София.

1.3. Художествен контекст в периода от 60-те до 80-те години на XX век

Графиката преживява своето най-бурно развитие през XX век - векът на модерното изкуство и новите технологии, в който тя се развива равностойно с живописата, скулптурата и архитектурата. Реализацията на графичните техники изисква дълго технологично време, което дава възможност за безгранични модификации и трансформации на процеса в междинните етапи. Тази важна особеност на графичното изкуство го прави примамлива област за редица големи художници. През втората половина на века и по-конкретно след средата на 60-те години, се организират множество международни форуми на графиката.

През разглежданите десетилетия – от 60-те до 80-те години художествената критика насочва вниманието си и към графиката. В повечето национални изложби тя получава своето заслужено място. Организират се ОХИ за графика и рисунка. Подборът на авторите и произведенията е продиктуван в голяма степен от ръководството на СБХ, състава на художественото жури и темата на изложбата.

60-те години на XX век са обновителен период, през който на преден план излиза проблема за художествената условност на образа. Поколението графици, навлязло в художествения живот силно и активно – Златка Дъбова, Жана Костуркова, Христо Нейков, Анастасия Панайотова, Борислав Стоев и други,

определят една обща насока към монументалност на формата в духа на националната традиция. Румен Скорчев все още е студент, но е съвременник и свидетел на техните изяви.

За да разгледаме качествата на визуалния език на Румен Скорчев е необходимо да поставим неговото творчество в контекста, в който то възниква и се развива. Процесите, които се разглеждат в настоящия текст са характерни за българското изкуство като цяло. Най-ясно те проличават в живописата, която се отразява повече в художествената критика от периода. Развитието на графиката е аналогично като времеви и тематичен диапазон.

За да разгледаме промените, които настъпват в българското изкуство през 60-те години е необходимо накратко да разгледаме предходното десетилетие – 50-те години на XX век. Най-схематично казано това е период на императивно наложена по съветски образец линия в изкуството. Предимно многофигурни композиции, изградени по законите на псевдоакадемичния натурализъм. Те отразяват предимно социалистическия труд на работниците и селяните, епизоди от близкото историческо минало, свързани с утвърждаването на властта на новата политическа върхушка, както и помпозни официални портрети на комунистически лидери от т. нар. „период на култ към личността“. Емблематична за изкуство от периода на култа е картината „Конференция на първенците от ТКЗС – 1.01.1951 г.“, създадена през 1953 от колектив на художници – Бойчо Григоров, Лиляна Дичева, Калина Тасева и Владимир Гоев с ръководител проф. Дечко Узунов. Днес тя се намира в Музея на социалистическото изкуство.

Най-пълно изследване на изкуството в периода прави проф. д. изк. Чавдар Попов в книгата си „Тоталитарното изкуство. Идеология. Организация. Практика.“ 2002 и 2019.¹⁷ То дава най-цялостна картина на процесите в изкуството през този

¹⁷ Попов, Чавдар. Тоталитарното изкуство. Идеология. Организация. Практика. С., Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2002.

период. В края на 50-те години започва процес на промяна на визуалния език и преодоляване на идеологическите нормативи. Промяната е бавна и всеки автор търси лични пътища за обновяване на пластичния език. Новите повее се долавят още в Общата художествена изложба (ОХИ) през 1959¹⁸. Следващият преломен момент е Първата обща художествена изложба на младите художници¹⁹ през 1961, в която са представени 98 графики и 19 карикатури. През 1960 е основано Ателие на младия художник (АМХ) по подобие на основаните вече Кабинет на младия писател и Кабинет на младите композитори. В своята книга „Летопис на едно драматично десетилетие“ изкуствоведът Димитър Аврамов описва подробно създаването на АМХ и подготовката на Първата младежка изложба, която се превръща в събитие за художествения живот. Тя е отразена широко от критиката – Богомил Райнов, Атанас Божков, Димитър Остоич анализират промяната в търсенията на младите художници, новият тематичен диапазон и свободния начин на изразяване.

В изкуството на 60-те години се обособяват някои основни тенденции. Едната е т. нар. „монументализираща линия“ по подобие на т. нар. „суров стил“ в Русия. Характерни представители са Светлин Русев, Калина Тасева, Стефан Гацев, Йоан Левиер, Петър Дочев и други. Причините за възникване на тази линия са комплексни. Една от тях е обръщането към уроците на средновековната живопис и икона като: декоративни решения, симетрия в композицията, едноплановост на пространството, нисък хоризонт, фронталност. Обръща се внимание на експресията на позата и жеста, за сметка на портретните характеристики. В графиката характерен представител на монументализиращата линия е Тодор Панайотов²⁰. Той

¹⁸ Аврамов. Димитър. Аврамов, Димитър. Летопис на едно драматично десетилетие, Проблемът на младите художници. С., 1994.

¹⁹ Обща художествена изложба на младите художници. Каталог, предговор - проф. Богомил Райнов. СБХ, С., 1961.

²⁰ Николова, Сузана. Графичните техники в творчеството на Тодор Панайотов (1927-1989). - Изкуство, 2002, бр. 93-95, с. 30.

навлиза активно в официалния художествен живот в началото на десетилетието с мощните изображения на глави, селянки, пейзажи – теми особено „модни” в самия край на 50-те и началото на 60-те години.

Характерното за десетилетието е възраждането на традициите на националната пластическа школа. Прилагат се някои от принципите на средновековното и възрожденското изкуство като пространствено-композиционен строеж, синтетичен колорит, условно изграждане. Адаптират се иконографски схеми от византийското изкуство като „Пиета”, „Оплакване”, „Разпятие”, „Бягство в Египет” за представяне на теми от революционната тематика, оплакване на загинали партизани, майчинство.

Много от художниците се вдъхновяват от ярката багреноостна на фолклора и народното изкуство като тъканите, шевиците, алафрангите, керамиката, Характерни представители на този т. нар. „народно-празничен стил” са авторите Надежда Кутева, Александър Петров²¹, Пенчо Балкански, Димитър Казаков, Генко Генков. В графиката тази тенденция се развива в творчеството на жените художнички Мана Парпулова, Златка Дъбова, Анастасия Панайотова и други. За периода на 60-те години е характерно отдръпване от илюстративния метод в името на една по-синтетична трактовка и решаване на подчертано пластически проблеми. На преден план излиза личния почерк на автора. Реабилитират се интимните жанрове – портрет, натюрморт, интериор.

Проф. Попов обобщава двете основни тенденции: „Монументалната тенденция въплъщава мащабните социално значими идеи на епохата с интернационален или исторически характер, докато „фолклорно-декоративната”

²¹ Донева, Бойка. Творчеството на Александър Петров и връзката му с едропейския модернизъм. – Изкуство/Art in Bulgaria, 1994, бр. 16.

(ако я наречем условно така) – специфичните национални особености, корените на народния бит, традиции и светоусещане.”²²

Промените, които са характерни за българското изкуство през 60-те години като изразяване на лично светоусещане и търсенето на индивидуален стил, на ново разбиране на темата, стремежът към мащабност и синтетичност, търсене на обобщена образност и нов тип композиция са валидни и в сферата на графиката. Нуждата от мащабно изразяване е характерна не само за периода на 60-те. В следващото десетилетие, с насочване към монументално-декоративните изкуства, тя се превръща в естествена необходимост. Важно е да се отбележи, че в българското изкуство от този период водеща остава темата. Живописата е предметна, конкретна, фигуративна и тематична. Това се отнася и за графиката. Тематиката е съвременна и историко-революционна. На мястото на дребната разказвателност идват по-монументални, синтезирани образи. В графиката илюстративната страна е по-засилена, отколкото в живописата.

Можем да обобщим, че началната фаза в развитието на Румен Скорчев започва интензивно именно в контекста на 60-те години и всички особености характерни за времето се отразяват върху формирането на визуалния език в творчеството му. Младият художник се развива в будна и артистична атмосфера. Повечето от приятелите - Атанас Яранов, Марин Върбанов, Александър Денков, Димитър Казаков след години стават изявени български художници.

През 70-те и 80-те години на XX век Румен Скорчев достига периода на своята творческа зрялост. Това са годините на най-интензивна и плодотворна работа. Той създава голямо количество графични творби и илюстрации, които представляват значителен принос в българското изкуство от този период.

²² Попов, Чавдар. Паралелни тенденции в развитието на съветската и българската живопис през 60-те години. – Изкуство, 1977, бр. 7., с. 15.

Картината на художествения живот у нас търпи съществени промени. През този много интензивен период се развиват различни направления, но две от тях са по-отчетливи – фотореализъм и примитивизъм. Новата естетика на 70-те поставя проблема за завършеността като един от основните пунктове в изграждането на творбата. Този период се характеризира и с масово навлизане на средствата за масова информация като телевизията. Навлизат акрилните бои и използването на аерографната техника.

Румен Скорчев е един от създателите и редовен участник във Варненското биенале на графиката. Критиката от периода на 70-те причислява Румен Скорчев към т.нар. „метафорично-асоциативна” линия. Тя се характеризира с насищане на композицията с богата образност, натуралистични и фотодокументални елементи, подтикващи към размисъл и разчитане на сюжета. Сложна многопланова образност, понякога дори сюрреалистична. Изграждането е детайлизирано, трактовката на сюжета е многопланова и сложна. Авторът на настоящия текст не се придържа към определението „метафорично-асоциативно изкуство”, защото в самата си същност изкуството борави с метафори и поражда асоциации. То съществува в голяма степен благодарение на тези свои качества и свойства, но в интерес на историческата коректност сме длъжни да отбележим тази съществуваща формулировка по темата. По въпроса за т. нар. „метафорично-асоциативен подход” проф. Скорчев е скептичен. Той не приема причисляването му към някаква строго формулирана линия, тенденция или мода. Творец с толкова широк спектър на творчески изяви и индивидуален визуален език трудно може да бъде причислен към една конкретна тенденция.

В своята книга „Културни измерения на визуалното” проф. Свилен Стефанов пише: „За 70-те години се знае, че идва времето на „метафоричната асоциативност (!?). Това е някакъв много особен и самобитен екстракт от повърхностните белези на сюрреализма с честото използване на фотореалистични

прийоми. И въпреки че става дума за осмислени у нас влияния на чужди образци – тази „метафоричност” няма хронологични паралели с нито едно външно явление в изкуството. Възприети са само изразени от адекватна мотивация почерци, които обслужват тип художествено мислене, възможно единствено във вътрешността на тогавашната ни социална структура. „Метафоричността” се състоеше в грубо съпоставяне на различни образи, нямащи помежду си пряка логическа връзка. Но взаимодействието им беше дотолкова индиректно, че да не наруши възможността за ясен прочит на интерпретацията на теми като Ястребино”, „Земята и хората” и други подобни. Този принцип на работа и до днес е много популярен сред българските графичи. От своя страна 80-те години в първата си половина преповтаряха всички „пластични” и „асоциативни” разновидности, характерни за предишните десетилетия. Всъщност това продължи до самия край на 80-те (тъй като наченките на концептуално изкуство бяха далеч от официалните структури), а може да се каже, че изживяването на тези изобразителни редове ще продължи много дълго.”²³

В периода на 70-те и 80-те години на XX век Румен Скорчев вече е зрял и утвърден автор, създал едни от най-добрите илюстрации в творчеството си, носител на многобройни награди, доцент и ръководител на ателие, а от 1984 и професор в специалността „Илюстрация и оформление на книгата”.

²³ Стефанов, Свилен. Културни измерения на визуалното. С., 1998, 123-124.

2. ГРАФИЧНОТО ТВОРЧЕСТВО НА РУМЕН СКОРЧЕВ

2.1. Тематичен диапазон и основни графични цикли. Характеристика на визуалния език и развитие на графичните техники

Познат предимно като график, Румен Скорчев създава респектиращо по обем и художествена стойност творчество в техниките офорт, акватинта, медна гравюра, литография и суха игла. Развива и усъвършенства сложната технология на дълбокопечатната гравюра. В основните графични цикли, които създава през 70-те и 80-те години „Сътворението”, 1979, „Марионетен театър”, 1983, „Празнична пирамида”, 1987, „Човекът – природа”, 1987 и „Кутията на Пандора”, 1999-2001, централно място заемат темите за любовта, майчинството, силата на духа, човешките слабости и величието на природата. Темите, които разработва са общочовешки – за доброто и злото, светлината и мрака, божественото и човешкото, мигновеното и вечното. Работническата тематика и националната традиция, характерни за духа на 60-те, не са сред основните теми в графиката му. За Румен Скорчев „националното” не е в композициите със селянки, копачки, труженици. Той е артист с ново разбиране за естетика и по-широк тематичен диапазон.

Авторът изгражда сложна композиционна схема от ювелирни детайли, в която пластичната форма не е монументална, а поетична и изящна. Композициите не са многопланови, а образуват плетеница от малки образи, които не отразяват обекти от реалността, а присъстват като метафори. Линията е основно изразно средство – чувствителна и сетивна. В прецизно изработените графични листове всеки детайл има своето закономерно място и символно значение, но от тази аналитичност работата не губи спонтанността на изказа. След 30 години работа в графичните техники авторът достига до рутина, но с практиката все повече се освобождава от съпротивлението на материала и артистично борови с

възможностите, които му предоставя техниката. В работата си той остава далеч от бохемската разпиляност, характерна за артиста.

Румен Скорчев създава технологичен дневник с подробни описания на класическите графични техники и специфичните тънкости, които той е открил и усъвършенствал в дългите години практика и стотици графични отпечатъци. Дневникът е предназначен за дъщерите му, които са художнички. Такъв тип „ерминии“ са безценни за изследване и разбиране на едно творчество, особено след като авторът си е отишъл. **В настоящия дисертационен труд за първи път се публикува този дневник, пазен до момента при наследниците на художника.** Разчитането на технологичната страна на създаване на графиката ни дава не само информация за възможностите и познанията на автора, но и ни помага да дешифрираме и разберем правилно неговия визуален език.

В дисертационния труд е публикувано съдържанието на дневника с малки съкращения и редакции. Включването на всички технологични етапи и детайли от процеса не е излишно, а необходимо, защото всяка малка подробност от работата се отразява на качеството на отпечатъка. Ако редактираме текста рискуваме да загубим последователност и логика в действията. Технологичният език е трудноразбираем, ако човек не е запознат с материята, но Румен Скорчев успява да го напише увлекателно като пътешествие в процеса, защото много от детайлите е открил сам. За съжаление имаме само 20 малки ръкописни странички, на фона на това голямо майсторство (Приложение № 3). В него се описва подробно как се подготвя плочата, как се полага грунд, как се нанася рисунката, как се борави с хартията, как се прави безупречен отпечатък. Има рецепти за различни грундове – за офорт, кредов картон, маслена живопис, акварел. С рисунки и текстове е описана технология за подвързване на книги, за опъване на платна, позлатяване и др. Такъв тип информация е необходима не само за дефиниране на целия технологичен процес, но и за разчитане на добрия отпечатък. За да можем да определим

художествените качества на една графика е нужно тя да е изпълнена и технологично добре. Един несполучлив или немарлив отпечатък, нецентриран точно или със замърсено бяло поле, би загрозил и най-изящната творба. Както фалшивото изпълнение може да провали виртуозно музикално произведение. В този смисъл технологичната част от графичната творба е изключително важна и познанието за този процес „зад кулисите” е ценен за разбиране и анализиране на визуалния език на автора. Както казахме, малко са художниците, които така акуратно и добросъвестно описват технологията на създаване, ако нямат специален изследователски интерес. Ръкописният почерк е четлив и красив, равен и без поправки. Някои технологични моменти са придружени с рисунки малки рисунки с химикал. Всичко това е респектиращо и впечатляващо от професионална и от човешка гледна точка.

Представяме подробно технологичната страна на създаване на графиката, защото тя е в пряка връзка с визуалния език на автора. Той описва подробно всички стъпки на работа – обработване на плочата, нанасяне на мастилото, отнемане на мастилото по специална технология, отпечатване. Румен Скорчев работи предимно в дълбокопечатните техники офорт и суха игла. Има добри постижения и в гравюрата на линолеум и кредов картон. В по-зрелите си години работи и в техниката на литографията.

Една от графичните творби, изпълнена в техниката суха игла, която става много популярна за времето си е **„Разсъмване II”**, 1970 (Ил. 8). Тя предизвиква бурна полемика на обсъждане на ОХИ, но все пак остава в изложбата. Характерен похват в графичното творчество на Румен Скорчев е изграждане на композицията на базата на контраст между светли и тъмни полета, който прилага в офорта **„Светлина. В чест на Коперник.”**, 1971 (Ил. 3).

„**Детски сънища**”, 1979 (Ил. 12) е една от приказните композиции, които Румен Скорчев създава с лекота и виртуозност. Изграждането на този фантастичен свят и непрекъснатото преминаване на границата от реално в нереално е част от визуалния език на Румен Скорчев и графиката, и в илюстрацията. При разчитане на неговите композиции е по-важно вникването в атмосферата, отколкото точното разчитане на всеки елемент. Цикълът „**Сътворението**”, създаден през 1979 е едно от високите постижения в графичното творчество на Румен Скорчев. Цикълът е изработен в техниката офорт, гравюра на мед. Плочите са квадратни, но положени по диагонал на графичния лист и въздействат като ромбоиди. Цикълът се състои от четири графични листа. Композициите са изградени на принципите на огледалната и радиалната симетрия. За да бъдат обхванати и разбрани всички тези ювелирни детайли е необходима лупа.

Цикълът „**Човекът – природа**”, 1987 е един от основните в зрялото творчество на художника. Мощното изграждане на композицията чрез кръстосване на вертикали и хоризонтали, едрите форми и обеми, силните контрасти, липсата на разказвателност – всичко това представя една от най-добрите страни от графичното творчество на Румен Скорчев. Наред с циклите „**Марионетен театър**”, 1983 и „**Празнична пирамида**”, 1987 те представляват едни от високите постижения в българската графика от периода. С тях Румен Скорчев печели много национални и международни награди. Темите са свързани с невъзможността на човек сам да управлява съдбата си. Цикълът „**Празнична пирамида**”, 1987 е разнообразен като варианти, в които хората балансират върху летви и въжета, подобно на въжеиграчите в цирка. Всички те са еднакви и безлични – част от цяла балансирана система от хоризонтали и диагонали. Фоновете са тъмни и абстрактни. Детайлите са в разработката на човешките фигури и терена. Тези сравнително големи по формат офорти са характерни за зрялото творчество на Румен Скорчев. Заедно с цикъла „**Човекът – природа**”, 1987 представят ясно

качествата на визуалния език на автора от периода на 70-те и 80-те години, който се отличава с яснота на композицията, виртуозност на техническото изпълнение и многоплановост на темата. В тях са изразени най-искрените послания на автора и големите теми в творчеството му.

Румен Скорчев е от авторите, които съблюдават абсолютна изрядност на работното си поле. Тази изрядност се пренася и в перфектния отпечатък. Работата със скъпи хартии, а също и при илюстрирането на книги, изисква часовникарска подреденост и акуратност, които се превръщат в част от визуалния език на художника – инженер. Графиката е много премерено изкуство. Добрият график не може да следва поривите си при изработката, а трябва винаги да следва технологията и да бъде умерен. Във всеки етап е необходимо да се преценява степента на всяко третиране и да не се стига до крайности.

От всичко гореописано следва изводът, че графиката е много тежко и трудоемко изкуство. Несъмнено. Логично следва разсъждението, че художникът има нужда да се разтовари и разнообрази с други по „леки” видове творческа изява. Рисунката и живописата му дават тази прекрасна възможност. Там той е цветен, спонтанен, емоционален, буен. Но в графиката е последователен и дисциплиниран. През последните десетилетия от живота си художникът започва да изпитва непоносимост към киселините и железния хлорид и се насочва към литографията. В технологичния дневник е описана технологията за създаване на преводна хартия, която е част от технологията на отпечатване на литографията. Основните литографски цикли в творчеството на Румен Скорчев са: „Древна Земя”, 1969, „Кутията на Пандора”, 1998 – 2001 и „Цирк”. Като най-високи постижения в стилово, технологично и естетическо отношение, и като съдържание на човешкото послание, определяме офортните цикли, създадени през 80-те години на XX век. В тях се изявяват в най-синтезиран вид качествата на визуалния език на автора.

2.2. Графика малък формат

През целия си творчески път Румен Скорчев работи в сферата на малките графични форми и екслибриса. Ювелирното изграждане на формата показва не само изострена чувствителност, но и естетически усет за границата – докъде да се задълбочи в детайла или да обобщи образа в неговата художествена условност.

Всички принципи на изграждане – композиционни, стилистични и технологични, които се отнасят за цялостното графично творчество на Румен Скорчев, са напълно валидни и за малоформатната графиката, сфера, в който той работи през целия си творчески път. Като всяка малка форма – и тук се предполага подбор на по-фини средства, подходящи за миниатюра. Това се отнася и за специфичния жанр на екслибриса. Собственият си „Ex Libris R. Sk.” (Ил. 55) авторът създава през 1976 в техниката на офорта. По късно той създава и Ex Libris на Йордан Радичков, 1983 (Ил. 56), вдъхновен от личността и творчеството на писателя. Авторът се стреми да създаде от всеки екслибрис визуална синтетична метафора, отделна история за човека, оказан с име и фамилия. Традиционният екслибрис обикновено показва собственика на книгата, но днес той е метафорична история, диалог между „поръчителя“ и автора. Екслибрисът е част от общуването с книгата като цялостно емоционално и естетическо преживяване. Творчеството на Румен Скорчев обогатява този специфичен жанр в малоформатната графика.

В заключение можем да обобщим, че в сферата на графиката в динамичния контекст от средата на 60-те до края на 80-те години, Румен Скорчев изгражда и усъвършенства собствен разпознаваем визуален език. Той се отличава с множество характерни качества като избор на тема – далеч от елементарната повествователност на трудовите сцени и социалистическия патос, сложно и задълбочено трактуването на идеята, което показва многостранните интереси на автора и широтата на неговите творчески възгледи. Изразните средства са продиктувани от спецификата на темата – те са подбрани прецизно и точно в композиционното изграждане на

творбите и създават силно емоционалното въздействие. Технологичното изпълнение е на високо професионално ниво. Съвкупността от всички тези качества характеризира визуалния език на художника в областта на графиката.

3. КНИЖНАТА ИЛЮСТРАЦИЯ В ТВОРЧЕСТВОТО НА РУМЕН СКОРЧЕВ

3.1. Особенности на жанра. Развитие на стила

Румен Скорчев създава едни от най-високите постижения в българската книжна илюстрация. През целия си професионален път той остава свързан с големите издателства, в които илюстрира класически литературни произведения от А. С. Пушкин, Ф. Петрарка, П. К. Яворов и много други. Той създава образи, които не носят елементарна повествователност, а предават духа на произведението. Характерът и ритъмът на литературната творба определят съответния подход към формата и избора на техниката – от изящните медни гравюри по „Рубайят” от Омар Хайям до експресивните рисунки с перо в „Пътешествието” от Шарл Бодлер. Илюстрацията не просто разказва сюжета. Художникът преживява текста, изучава го, анализира и достига до образите в съзнанието си. Според него добрият илюстратор не съперничи по яркост на литературния текст. Той трябва да остане встрани, да не доминира със стила си и да остави образите да говорят.

През 70-те години Румен Скорчев работи активно в сферата на илюстрацията. От 1976 рисува към поредицата „Лирически върхове” на издателство „Народна култура”. **Като приложение към настоящия дисертационен труд е добавен точен списък на всички книги, илюстрирани от художника, което е един от научните приноси на този труд.**

За да се дефинират качествата на визуалния език на Румен Скорчев в сферата на илюстрацията е необходимо да се анализират основните постижения в

творчеството му и да се разгледа в контекста, в който той се развива. За Скорчев големите учители в тази сфера са Борис Ангелушев, Васил Йончев, Илия Бешков, както и тези преди тях като Александър Божинов. Вадим Лазаркевич и Минчо Никифоров. На базата на своите наблюдения и като активен участник, Румен Скорчев прави точен анализ на тематичните линии, които се обособяват в илюстрацията: „В последните изложби вече се чувства едно „специализиране” на художниците в родовото и в тематичното разнообразие на литературата. (...) Александър Денков направи шедьоври в научната фантастика. Христо Нейков, Тодор Панайотов и Иван Кожухаров имат предпочитания към героичните образи, към народните легенди и сказания. Преводната ни класика за възрастни обаче количествено остава по-слабо илюстрирана, въпреки че художници като Александър Денков, Иван Кьосев, Иван Кирков, Любен Диманов доказаха какви великолепни тълкувания на класическите шедьоври може да даде българският илюстратор.”²⁴. На базата на своите международни участия и многобройни пътувания, авторът има лични наблюдения и точна преценка за развитието на международните форуми на илюстрацията и графиката, на водещите автори и тенденции на големите световни издателства.

По идея на Скорчев поетите Атанас Далчев и Александър Муратов превеждат поемата „**Всеобща песен**” от Пабло Неруда, 1976 (Ил. 57). Книгата с илюстрации на художника получава редица национални и международни награди. Илюстрациите са изпълнени с туш перо и темпера. Авторът редува страници със светло изображение на кафяв фон и черно изображение на бял фон. Въздействието е ярко и експресивно, в съответствие с характера на текста. Композициите са ясни, заредени с драматизъм и енергия. Линията е основно изразно средство, чрез което са изградени напрегнатите човешки тела, заредени с борбеност и експресия. Образите носят патоса и ентузиазма, които предполага литературната творба, но не

²⁴ Скорчев, Румен. – Изкуство, 1972, бр. 8, с. 20.

стоят наивно, а мощно и убедително. Тук визуалният език на автора е експресивен и адекватен на посланието на текста.

Визуалният език в илюстрацията на Румен Скорчев отразява всички белези на индивидуалния му стил, но до голяма степен се определя от посланието и характера на литературата, която илюстрира и изобразява, от епохата, държавата и културата, от които произлиза автора и. Така например в илюстрациите към **„Рубайят” от Омар Хайям, 1986 (Ил. 59)**, Румен Скорчев създава едни от най-високите постижения в своето творчество. В тях авторът създава плетеница от ювелирни образи и детайли, които превръщат композициите в приказен свят – изящен и съвършен. Човешките и животинските образи, фантастичната растителност са изработени в онзи перфекционистичен маниер, в който всеки детайл е разработен като бижу и винаги е на границата между реалното и фантастичното. Сюрреалистичната среда, която е характерна и за графичното творчество на художника, е един от компонентите на визуалния му език и в илюстрацията.

Наред с гравюрите към „Рубайят” от Омар Хайям, гравюрите към „Подир сенките на облаците”²⁵ от П. К. Яворов, 1981 (Ил. 60) са едни от върховите постижения на Румен Скорчев в областта на илюстрацията. В тези произведения той постига най-висока степен на синтетичност, съдържателност и изразителност на художествения образ. Те са изпълнени в техниките офорт и мецотинто. Всяка една от тези 18 композиции представлява самостоятелна графична творба, която би могла да съществува независимо от литературния текст. Те носят качествата на най-добрите постижения на автора в графичното му творчество, и по-конкретно на офортите „Алегория на деня и нощта”, „Сътворението“. Човешките образи, птиците, диагоналното движение на фигурите предават духа на литературните творби. Изграждането на образите е фино и премерено. Композициите са стегнати

²⁵ Яворов, Пейо. Подир сенките на облаците. Изд. Български писател, 1982.

и балансирани. Контрастът е особено подсилен от черните рамки, които обграждат тези изящни творби

Илюстрациите към „Подир сенките на облаците” от П.К. Яворов, 1981 в най-цялостен вид отразяват качествата на визуалния език на Румен Скорчев в сферата на книжната илюстрация, а именно – точност и коректност към литературния текст, комуникативност, емоционалност, наситеност на художествения образ, изящност, прецизност на всеки детайл, много фина и безкомпромисна естетика, виртуозно технологично изпълнение, точен избор на графична техника.

В съвсем различна стилистика, представящи друга съществена страна на визуалния език на автора, е изпълнено оформлението на книгата **„Пътешествието” от Шарл Бодлер**, 1992-1996 (Ил. 61). Румен Скорчев е автор на илюстрациите, корицата и цялостното оформление на книгата. Илюстрациите са линейни, изпълнени с перо и кафяв туш (сепия) на жълта хартия. Заемат цели страници, цели разтвори (фолиа) или се появяват като малки рисунки под текста. В повечето от тях има ръкописен текст на поемата, който е поместен и с печатен текст на съседната страница. Рисунките са в единна стилистика – ефирни и динамични. Основно изразно средство е линията – нежна, променяща се, преминаваща в кръстосани щрихи. Композициите са динамични и разнообразни, често диагонални, което засилва усещането за движение и пътешествие. Персонажите са човешки фигури и животни. Печатният текст – есе на Теофил Готие за Шарл Бодлер започва с пицно орнаментирана заглавка. Жълтият цвят на хартията и кафявия туш създават усещане за нещо древно и напомнят древните карти на пътешествениците. По своите качества и техника на създаване те са особено близки до рисунъчното творчество на художника. Оформлението на книгата представя цялостен проект, в който двуезичния текст на Бодлер, илюстрациите и ръкописния текст, корицата и обложката, цялостния дизайн на книжното тяло, въздействат единно и хармонично.

3.2. Авторските книги на Румен Скорчев и тяхното оформление

През 2018 година се разкрива един неизвестен факт – Румен Скорчев е автор на поезия. В дома на художника е намерена малка стихосбирка – албум, която се състои от 15 листа – стихотворения, илюстрирани с рисунки на автора, създадена между 1988 и 2004. **Тя не е представяна пред публика и не е публикувана до момента, което е един от научните приноси на настоящия дисертационен труд.** Има характера на ръкопис, но е изрядно изпълнена, изцяло в перфекционистичния маниер на художника, но от това рисунките не губят емоционалността на въздействието си. Стиховете имат много личен и автобиографичен характер. Авторът не следва точно логиката на римите, а ги ползва, когато това идва от естествената ритмика на речта. Така е положена и рисунката – като ритмичен елемент от страницата. Липсата на рими в по-голямата част от стиховете размива границата между проза и поезия и затова е по-точно да се определи като лирика²⁶. За по-голяма оперативност възприемаме работния термин „бял стих” и „стих”.

Стиховете са написани с красив ръкописен почерк и около тях са разположени рисунките. Всяка страница представлява композиция от текст и илюстрация. Всички страници са различни в композиционно отношение, което създава ритмика в книгата. Под всеки стих има дата на създаване, която датира и рисунката. Авторът не успява да издаде тази съкровена част от своето творчество, но предстои пропускът да бъде поправен. Корица на стихосбирката не е проектирана. Рисунките са линейни, с черен туш, обединени в една обща стилистика, но разнообразни като тема, композиция и въздействие. В авторската книга – албум всяка рисунка и всеки стих са изповед, и засягат голяма тема от живота на художника. Това е и причината те да бъдат разгледани подробно. Те отразяват непосредствено качествата на визуалния език в творчеството на Румен Скорчев.

²⁶ Каранфилов, Ефрем. Поезия в прозата. Избрано. С. 1999.

Освен авторската стихосбирка, след смъртта на художника през 2015 е намерена и неиздадена ръчно изработена и илюстрирана книга със световна поезия, посветена на любовта, **която също не е представяна пред публика и не е публикувана до момента, което е част от научните приноси на настоящия дисертационен труд.** Страниците са в издължен формат - картончета, перфорирани и завързани със синя панделка. Кориците са изрисувани със син и виолетов туш с перо и четка (Ил. 77 и 78). На тях са изобразени мъжки и женски фигури, портрет на жена, гола женска фигура, дърво и плетеница от линии и петна. Един фантастичен свят, в който фигурите се реят като в творчеството на Марк Шагал. Книгата включва 10 листа с ръкописно изписани стихотворения на Емили Дикинсън, Чезаре Павезе, Пенчо Славейков, Анна Ахманова, Микеланджело Боунароти и др. и представлява малка антология на световната любовна поезия. На всяка страница е поместена рисунка - общо 18 (Ил. 79-88), изпълнени с туш перо и четка и химикал (черен, кафяв, син и червен). Много от тях са в близка стилистика до албума с авторска поезия. Но тук рисунките не са само линейни, а с тонална разработка с размит туш и акварел. На места има съчетаване на два цвята – син и кафяв, черен и син, черен и виолет. От нежни линейни рисунки на къщата в Драгалевци, до обемно скулптираната легнала женска фигура, която срещаме в живописни композиции и рисунките на автора.

За дефиниране и охарактеризиране на качествата и спецификата на визуалния език в творчеството на Румен Скорчев в сферата на илюстрацията и оформлението на книгата, е необходимо да фокусираме вниманието си върху автобиографичните му книги и албуми, които споменахме многократно, но във връзка с тяхното съдържание. Този път фокусът е върху визуалната им страна.

Монографичният албум „Румен Скорчев”²⁷, издаден през 2002 (Ил. 89) по повод юбилейната изложба на художника в Националната галерия представя един

²⁷ Скорчев, Румен. Монографичен албум. С, 2002.

добър пример за оформление на книгата и цялостно представяне на многобройни произведения от различни видове и жанрове. Със същите високи естетически качества и луксозно изпълнение се отличава и вторият автобиографичен албум „Вариации на тема закуска на тревата”²⁸, издаден през 2011 (Ил. 90). В този смисъл много полезни за анализиране на визуалния език на автора, са и двете му автобиографични книги „Рисунки по водата” (Ил. 91) и „Изгреви и залези” (Ил. 92). И двете са в еднакъв формат, отпечатани на качествена хартия и богато илюстрирани с рисунки на автора. Кориците на двете книги са оформени по подобен начин с крилца. В целия размер на предната корица на бял фон е разположена по една рисунка с маслен пастел, изобразяващи човешки и животински фигури – основните елементи на творчеството му. Заглавията са поместени в долната част на полето. Луксозната книга „Румен Скорчев. Еротични рисунки”²⁹ (Ил. 93), оформена в голям формат, с твърди, подвързани с червена кожа корици, също представя автора като художник и оформител в най-добрата му светлина. Еротичните рисунки са поместени на всеки разтвор, илюстриращи стихотворения от световната любовна поезия.

Румен Скорчев създава един ръкописен дневник, посветен на дъщеря си Росица, в който записва размислите си за изкуството, споделя творческите си проблеми и търсения. Той ни дава фактологична информация за периода на създаване, замисъла и идеята на творбите. Автобиографичният дневник до Росица не е публикуван до момента и е част от научните приноси на дисертационния труд.

В заключение можем да обобщим, че визуалния език на Румен Скорчев в илюстрацията има свои правила и синтаксис. Всички особености, които разгледахме показват, че това е осмислен, закономерен и последователен процес, който изключва всякакви случайности. Езикът е точен, аналитичен, в много случаи

²⁸ Скорчев, Румен. Вариации на тема закуска на тревата. Изд. Vedart, С., 2011.

²⁹ Скорчев, Румен. Еротични рисунки. Изд. Vedart, С., 2008.

метафоричен. Характерът на литературната творба определя съответния подход към формата и избора на техниката. Илюстрацията не просто разказва сюжета. Художникът преживява текста, изучава го, анализира и достига до образите в съзнанието си. Визуалният език в илюстрацията на Румен Скорчев отразява всички белези на индивидуалния му стил. До голяма степен той се определя от посланието и характера на литературната творба, която илюстрира, от епохата, държавата и културата, от които произхожда.

3.3. Детската илюстрация в творчеството на Румен Скорчев.

Специфика на визуалния език в жанра

Няколко поколения деца са израснали с илюстрациите на Румен Скорчев в книгите „Лакомото мече” от Емилиан Станев, 1976 (Ил. 94), „Храбрите щурци” от Асен Разцветников, 1975 (Ил. 95), „Приказки” от Братя Грим, 1984 (Ил. 96), „Детство мое – стихотворения за деца”, 1983 (Ил. 97) и много други. Той създава едни от най-одухотворените образи в този жанр в книгите „Малки жабешки истории” от Йордан Радичков, 1993 (Ил. 98) и „Девет приказки и две в повече”, от Карел Чапек, 1972 (Ил. 99). Богатите цветови гами, живият детайл, стилизацията и високата степен на комуникативност превръщат тези малки картини в пъстър фантастичен свят. Това е жанрът, в който Румен Скорчев работи с най-голямо удоволствие. Всеки герой, всяко цвете греят в детските книжки със слънчеви багри и настроение. Детството оставя дълбок отпечатък в творчеството му и се превръща в една от основните теми, към които той се завръща многократно през целия си живот. В одухотворените образи откриваме бащината обич и отношението към вселената на детския свят.

През 1972 авторът получава специалната награда „Борис Ангелушев” за илюстрациите към „Майстор Ханс Рьокле и мистър Огненог” от Илзе и Вилмош Корн, „Девет приказки и две в повече” от Карел Чапек и рисунки към поезията на

Ф.Г. Лорка. През този период авторът илюстрира „Господарят на ветровете”, 1968 (Ил. 101). Илюстрациите към книгата **„Майстор Ханс Рьокле и мистър Огненог”** от И. и В. Корн, 1971 (Ил. 102) са едни от високите постижения в българската илюстрация за деца. Композициите са много разнообразни. В някои от тях са включени архитектурни детайли, характерни за района и епохата. В бароков стил са и костюмите, които придават известна театралност на сцените. Матовата повърхност на темперната боя създава усещане за кадифето на дрехите. Персонажите имат особени физиономични характеристики. Върху тъмен фон авторът нанася светли щрихи със съответния тон и така изгражда всички детайли. Две от цветните илюстрации са отпечатани на пощенски марки в Словакия през 1981.

В подобна стилистика със силно графично въздействие са илюстрациите към **„Девет приказки и две в повече”** от Карел Чапек, 1972 (Ил. 99). Композициите са разнообразни и наситени с множество персонажи и детайли. Човешките фигури са скъсени с едри глави, характерни облекла и сериозни изражения на лицата. Преди работата по всички илюстрации авторът проучва историята и културата на дадената епоха и държава, историята на костюма и традициите. Детайлите, които използва нямат случаен характер, а присъстват съвсем логично в композицията. По този начин авторът илюстрира и поезия.

Както се спомена, през 1976 Румен Скорчев е вписан в почетния списък **„Ханс Кристиан Андерсен”** за илюстрациите към **„Храбрите шурци”** от Асен Разцветников. Едни от високите му постижения, които в голяма степен представят най-добрите качества на творчеството му, са илюстрациите към **„Приказки“ от Братя Грим**, 1984 (Ил. 96). Преди да илюстрира книгата Румен Скорчев проучва старата немска гравюра, разхожда се из немските гори, за да придобие представа как и къде са се загубили Хензел и Гретел. В композициите, изпълнени в техниката кредов картон, богатата образност е разположена в балансирани и добре обмислени

композиции. Емблематични остават и илюстрациите към „**Малки жабешки истории**“ от Йордан Радичков, които Румен Скорчев създава през 1993 (Ил. 98). Те представят едни от най-високите постижения в българската илюстрация за деца. В малките цветни композиции се съсредоточават всички професионални умения на зрелия автор. Композицията е изградена от стилизирани тела на жабчета, костенурки, змии, фантастична растителност и цветните води на блатото. Всички елементи преминават през стилизация, която ги превръща в разбираеми цветни образи – всяко едно със собствената си причудливост и красота. Авторът излиза от общоприетия стилизиран образ на жабчето и създава собствени, абсолютно неподражаеми образи. Всяка жабка си има собствена цветова окраска, има индивидуалност и характер. Не е чудно, че това са едни от най-разпознаваемите илюстрации на Румен Скорчев. Тази неблагоприятна блатна тема се превръща във фантастична феерия от същества, дъждовни капки и цветя.

През 70-те и 80-те години художникът работи много активно в сферата на илюстрацията и създава по-значителната част от творчеството си. Това е обусловено от активното му сътрудничество с големите български издателства и с мащабната продукция на детски книги.

В детската илюстрация визуалният език е средство и инструмент за постигане на възпитателен и образователен ефект - прост, разбираем, без сложни метафори. Степента на стилизация на образа е много висока. Образите са доведени до ясни, знакови и висококомуникативни изображения, които лесно да заинтригуват интереса на детската аудитория. Засилването на контраста, ритмичното редуване на светло и тъмно, освобождаването от ненужни подробности и детайли – всичко това е съобразено с възрастовата група, към която е ориентирана книгата. При опитен автор като Румен Скорчев всички технически параметри са съобразени, без да се натрапват и читателят не осъзнава похватите, с които художника го въвлича в илюстрацията. Визуалният език на автора е

продиктуван, обусловен и подчинен на целта – комуникацията с детската публика, постигане на висок образователен аспект в областта на литературата и възпитаване на висок естетически критерий и визуална култура.

4. ЖИВОПИСТА В ТВОРЧЕСТВОТО НА РУМЕН СКОРЧЕВ

4.1 Основни теми. Характеристика на визуалния език

В сферата на живописиста Румен Скорчев работи предимно през последните две десетилетия от живота си. Тя му дава свободата да се разгърне в големия формат на платното. Както в графиката, така и тук процесът на създаване е технологично продължителен, но въздейства като изпълнен на един дъх. В неговите платна формата е експресивна и монументална, а цветността – звучна и динамична, организирана в сложни тонални гами и ярки цветови стойности.

Значителна част от живописните му произведения интерпретират темите от графични цикли: „Часът на кучето”, „Човекът – природа”, „Парабола”, „Жертвеник” – метафори на времето, в което живеем и основни теми, които намират отражение в цялото му творчество. Различните страни на човешката природа са пресъздадени в символни образи. В сферата на живописиста Румен Скорчев прави големите обобщения като осмисляне и пластически израз, до които е достигнал през дългия си житейски път. Поставянето на въпроси за човешката природа и човешкото битие е в центъра на живописното му творчество. Такива теми се разработват в циклите „Корида”, 2013-2014, „Ешафод”, 2003, „Човекът – природа”, 2001, „Парабола”, 1995-2000, „Часът на кучето”, 2001. Както отбелязахме по-рано, в тази сфера Румен Скорчев се изявява в зрелия си период, когато вече е изграден като творческа индивидуалност. Поради тази причина живописиста е с ясно изразен стил, няма големи амплитуди между по-ранни и по-късни творби, отличава се с последователно следване на ясна посока към мощна и експресивна живопис. В някои творби се долавя сянка на декоративност - влияние от илюстрацията.

Общуването му с художника Атанас Яранов оказва известно влияние върху начина на формообразуване и полагане на цвета в големи лентовидни плоскости от общ локален тон, конструктивното изграждане на обемите, категоричните сенки и цялостната стилизация на човешката фигура. Най-ясно това се долавя в цикълите „Жертвеник”, 2000-2001, „В очакване на светлината”, 1998-2001 и „Парабола”, 1995-2000. Цикълът „Жертвеник”, 2000-2001 (Ил. 107) е един от основните в творчеството на автора. Многобройни са вариантите и в рисунката. Темата за жертвата е многопластова - тя е част от древните вярвания и ритуали, и е в основата на християнската религия. В този цикъл темата намира сложно тълкувание, облечено в съответната форма – сложна и драматична голямоформатна живопис. Кълбо от човешки фигури е поставено на жертвената маса, на която човешката индивидуалност губи своето значение. Вижда се една маса от измъчващи се и страдащи човешки същества. Подобни са и композициите „Жертвоприношение”, 2005-2010 (Ил. 108) и „Светлина”, 2005-2010 (Ил. 109).

Близък като тематика е полиптихът „Ешафод”, 2003, който се състои от 6 части. В него темата намира свое естествено продължение. Човешката фигура е анонимна и незначителна, поставена в мъчителни пози. Човешкото тяло е деконструирано и подложено на разпад. Цветът е чист, директен, дори крещящ. Поставен не едри цветни петна, в силни контрасти между основните цветове – червено, жълто и синьо, както и между черно и бяло. Те създават едно ясно и безапелационно звучене на тази живопис, представят момента, в който човешкият живот вече е преминал границата на нормалното съществуване и отива към своята гибел. Полиптихът „Ешафод”, 2003, (Ил. 110 и 111) е показателен за тази сфера от работата на Румен Скорчев. Живописиста му е силна като въздействие, с желание за постигане на монументално въздействие чрез големия формат и цялостното изграждане. Художествените средства съответстват на значимостта на темите. Тук няма повествователност, детайлизация и камерност. Напротив – авторът внушава

значимостта на идеите си чрез ясна и директна образност – на моменти дори с известно плакатно въздействие. Тази декларативност не присъства в другите видове изкуство, в които работи художника, което е характерна страна на визуалния му език в живописата.

Големите формати и експресивната образност са пълна противоположност на ювелирните илюстрации и цветните детски книжки. Тази полярност показва отново широкия творчески диапазон, в който работи Румен Скорчев и разнообразието на неговия универсален визуален език. И въпреки големите амплитуди между графиката, илюстрацията, живописата и рисунката, стилът на Румен Скорчев е разпознаваем, а всички сфери на работа – равностойни. Този факт превръща присъствието му в художествения контекст в явление, което няма аналог. Равностойните качества на ранните и късните творби също потвърждават тази неговата уникалност в българското изкуство.

През юни 2011 академик Румен Скорчев представя една необичайна юбилейна изложба - трета поред в СГХГ – Вариации на тема ”Закуска на тревата” – кураторски проект, който обръща поглед към шедьоврите на световното изкуство и поставя провокативни въпроси. Проектът включва 18 големи и еднакви по формат живописни платна на Румен Скорчев, рисунки, които ги предшестват, репродукции на шедьоври от световната история на изкуството и обяснителни текстове. Изложбата предизвиква голям интерес, защото представя един утвърден автор в традиционните видове и жанрове, който излиза от обичайните изяви на една експозиция и се изявява успоредно и като куратор, и като автор (Ил. 122). Друга тематична изложба е „Сянката и светлината”, която авторът представя в галерия „Академия” в НХА през 2013.

Живописата е най-силно комуникативната част от творчеството му, защото действа активно, грабва вниманието и ангажира интереса на зрителя. Не е

необходимо дълго вглеждане и разчитане на детайлите, както е в графиката, или съпоставяне с литературния текст, като в илюстрацията. Тук образите са ясни, формите едри, цветът – интензивен и звучен. Визуалният език е директен и ясен, не се нуждае от превод и предварителна подготовка, за да бъде разбран.

4.2. Автопортретът в творчеството на Румен Скорчев

В любимия си жанр – автопортретът, за разлика от много творци, които са склонни към идеализация на собствения образ, Румен Скорчев се представя с „Автопортрет на 105 години”, 2000 (Ил. 129), „Автопортрет в зелено”, 2000 (Ил. 130), „Автопортрет с копнеж за далечно плаване”, 1993, (Ил. 131) и др., в които със средствата на деформацията подсилва следите на времето. Тези душевни огледала отразяват със самоирония и чувство за хумор неговата същност. Обикновено те са фронтално кадрирани в анфас или три-четвърти. Във фона има някакъв символ – корабче, птица, къща, или аксесоар – цигара, свещник. Друг автор, който така смело се загрозява в автопортрета, е колегата му илюстратор Любен Зидаров.

Румен Скорчев оставя своя голям принос в жанра във всички техники. Автопортретът показва много – самопознанието, самооценката, представата за себе си, представата, която авторът иска да създаде в околните за себе си, суетността, самоиронията, интелигентността и много други психологически нюанси, през филтъра на субективната представа за себе си. Автопортретите в творчеството на Румен Скорчев ни показват всички характеристики на визуалния език, защото му дават възможност да работи по позната и любима тема – собствения образ. Те са единствените портрети, които рисува. Изключение са двойните портрети със съпругата му Ели като „Семеен автопортрет”, 2008 (Ил. 132). Портретът не присъства като жанр в творчеството на художника. Човекът присъства като универсален образ. Мъжките и женските образи носят своите характеристики и изпълняват своите роли в композицията.

Може да се обобщи, че в сферата на живописца Румен Скорчев работи предимно през последните две десетилетия от живота си. Форматите са големи, формата е експресивна и монументална, а цветността – звучна и динамична, организирана в сложни тонални гами и ярки цветови стойности. В сферата на живописца Румен Скорчев започва да се изявява в последните десетилетия на живота си. Поради тази причина живописца е с ясно изразен стил, няма големи амплитуди между по-ранни и по-късни творби, отличава се с последователно следване на ясна посока към мощна и експресивна живопис. Значителна част от платната интерпретират темите от графични цикли. В сферата на живописца Румен Скорчев прави големите обобщения в творчеството си като осмисляне и пластически израз, до които е достигнал. Рядко се среща автор с толкова последователни равностойни постижения в различни пластични насоки

5. РИСУНКАТА В ТВОРЧЕСТВОТО НА РУМЕН СКОРЧЕВ – ТИПОЛОГИЧНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

5.1. Тематичен обхват

Рисунката е най-краткият път от замисъла на художника до листа. Като самостоятелни творби, по литературни произведения, или идеи за бъдещи графични и живописни творби – те са неговите дневници, най-искреното преживяване на реалността. Това е сферата на най-свободно изразяване, експеримент и творческа свобода, но никога безпорядък и търсене на случаен ефект. Темите и сюжетите в рисунката са отражение на живота и целия му творчески път. Всички те са обединени от една обща тема – човекът.

Успоредно с графичното си творчество, живописца и илюстрацията, Румен Скорчев създава и хиляди рисунки. Талантът и умението му на рисуващ са очевидни. Повечето от рисунките му са напълно завършени произведения,

независимо дали са нарисувани с туш и клечка или с маслен пастел. Грабва ни спонтанността и сръчността, с която са направени. В повечето случаи те не са подготовка, а експеримент и откривателство в момента на творческия акт.

Част от рисунките съпътстват живописни цикли като подготвителни варианти, в които той анализира темата и решава пластични проблеми като в циклите „Корида”, „Закуска на тревата” и други. Те представляват ескизни търсения на обекта от различни гледни точки, фрагменти или характерни движения. От серия рисунки изкलिствализира крайния вариант на картината.

Рисунките са огледало на заобикалящия го живот. Някои са нахвърлени на един дъх, ескизно. Други са по-експресивни и монументални – стабилно изградени и категорично ясни, без излишна детайлизация. Интересни са експериментите със смесване на техниките – цветни тушове, химикал, молив, акварел, пастел, дори и колажиране на музейни билети. В тези цветни ескизи се преплитат графичното и живописното въздействие, като водещо място заема експеримента – в техниката и в материала. Многобройните ескизи с пастел – предимно човешки и животински фигури в ярки цветови контрасти и експресивни форми, носят някои белези на живописното му творчество и притежават качествата на завършени произведения. Друг такъв пример в българското изкуство е Александър Петров - Лавандулата, в чието творчество сухия пастел е ненадминат. Румен Скорчев използва ярки и искрящи в своята чистота цветове. Предпочитаните от него пастели са Streola, защото имат богата палитра, а тоновете са звучни и много наситени. Голяма част от пастелните рисунки превъзхождат по живописни качества готовите маслени картини. Циклите „Благовещение”, 1991 (Ил. 133), „Паробола”, 1998 (Ил. 134) и „Дресировка на кучета ” и „Нощен лов XI”, 1997 (Ил. 135) са показателни примери за това. Той се вдъхновява от сочността на масления пастел, от възможностите, които му предоставя техниката – напластява, изстъргва, рисува върху хартия. Той използва по няколко пастела наведнъж като по този начин постига успоредни

линии в различен тон като в пейзажната рисунка „Зима в Лесидрен”, 1998 (Ил. 136). По подобен начин Димитър Казаков – Нерон държи две четки и рисува с тях успоредни линии. Друг необичаен материал е многоцветния молив, който авторът използва в рисунката и при подписване на своите графики. Графитът е съставен от жълт, син и червен цвят и при движение се получава преливаща в различни цветове линия. Скорчев е съвременен човек, който бързо адаптира новите средства към работата си. При многобройните си пътувания той все повече обогатява технологичната си грамотност.

През 2008 г. е издаден албумът „Румен Скорчев. Еротични рисунки”, както споменахме. Албумът съдържа литературни произведения от световната любовна лирика, богато илюстриран с тушови рисунки на еротична тематика. Тази специфична тема е част от творчеството на много художници, но малцина я споделят с публиката. Тези рисунки извеждат еротичната тема на едно универсално ниво. Такъв тип издание показва известна смелост и интелигентно подхождане към темата. Художници като Стоян Венев, Йоан Левиев, Васка Емануилова са едни от авторите със значителен принос по темата.

В рисунките на Румен Скорчев идеята за еротичното присъства и като визия, и като съдържание. Образът на жената е необичаен и изненадващ. Тя е силна и доминираща, напомня Вилендорфската Венера от палеолитното изкуство. Въплъщава силата на природата, майчинството, грижата. Физиката и е далече от общоприетата представа за жената като нежна и беззащитна. Тя е с огрубени мощни крайници, излъчваща енергия и сила. Красотата отсъства като естетическа категория. Присъства усещането за взаимодействие между мъжа и жената, и между тях и природата. Еротичната рисунка като разсъждение за човешката природа през историята за Адам и Ева.

В заключение може да се обобщи, че голяма част от рисунките в цялостното творчество на художника са сходни като въздействие, но съвсем различни като композиционно изграждане и маниер на работа. Основно изразно средство в тях е линията – подвижна и ритмична. Композицията обикновено е фронтална, често кадрирана от близо. Румен Скорчев не се стреми към илюзии за пространство и дълбочина. В някои от рисунките с пастел изобразителното поле е грижливо обработено с изключително многообразие от линии, форми, нюанси и контрастни съотношения. В тях е налице композиционна и моделировъчна завършеност. Авторът търси ритмичното въздействие на линиите, редуване на светло и тъмно, засилващо графичния ефект. Красивите линии извеждат движението на пластичната форма и създават богато звучене.

Въпреки непосредственото и непредубедено възприемане на природата и човека, Скорчев никога не следва тяхната инерция. Той анализира обекта и не само запазва емоционалното му въздействие, но и намира адекватно художествено измерение. Те не са само подготвителен материал, а готови произведения. Възпроизвеждането на формата не е проблем за него. Той търси и намира изразителна и завършена композиция, в която има вътрешна логика и закономерности, но емоционалното въздействие е основната цел. Това е продиктувано от обектите, които рисува най-често – хората. Рисунката най-ясно изразява универсалния характер на неговия визуален език.

Малко известен е фактът, че Румен Скорчев прави опити и в керамиката, и те са много успешни. Професионалното му любопитство го води в непрекъснатия му стремеж към овладяване на нови артистични територии. Керамичните пана „Адам и Ева”, 1990 (Ил. 139), „Самота”, 1990 (Ил. 140) и „Момче с птица”, 1990 (Ил. 141) ни смайват със своята завършеност на авторския почерк. Образите са стилизирани, композициите ясни. За съжаление опитите на Скорчев в керамиката са инцидентни. Смело можем да кажем, че керамиката е загубила един много

талантлив автор в лицето на Румен Скорчев. Авторът намира разнообразни начини за изразяване и обогатяване на визуалния си език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За дефиниране качествата и характеристиките на визуалния език на Румен Скорчев се разглежда и проследява развитието и формирането му като творческа индивидуалност в исторически план. Анализират се ключовите фактори, които формират стила и обособяват основните теми в творчеството му.

Визуалният език се изследва от гледна точка на съдържанието, образността, завършеността на авторския почерк и майсторството. За реализиране на основната цел на дисертационния труд - да разработи проблема за визуалния език на Румен Скорчев в контекста на съвременната българска графика и да подчертае значението на неговото творчество, да разкрие аспектите на творческата му личност и спецификата на неговия стил, се анализира подробно цялостното творчество на художника. Задачите, които се поставят в настоящия текст - да изследва етапите на творческо развитие и формиране на индивидуален визуален език, се реализират чрез детайлното разглеждане на творческата биография на Румен Скорчев.

Настоящият дисертационен труд е първото цялостно научно изследване, посветено на конкретна проблематика в творчеството на Румен Скорчев. За детайлно разработване на темата се използват дневниците на Румен Скорчев, които не са публикувани до момента и са част от научните приноси на дисертационния труд - технологичен дневник на Румен Скорчев, книга - ръкопис с поезия и рисунки на автора, неиздадена антология на световната любовна лирика и автобиографичен дневник до дъщеря му Росица.

Периодът, през който най-интензивно се развива визуалния език на художника, са десетилетията от 60-те и 80-те години на XX век.

В динамичния контекст на графиката от средата на 60-те до края на 80-те години, Румен Скорчев изгражда и усъвършенства собствен разпознаваем визуален език. Той се отличава с множество характерни качества като избор на тема – далече от елементарната повествователност на трудовите сцени и социалистическия патос, сложно и задълбочено трактуването на идеята, което показва многостранните интереси на автора и широтата на неговите творчески възгледи. Изразните средства са продиктувани от спецификата на темата – те са подбрани прецизно и точно в композиционното изграждане на творбите и създават силно емоционално въздействие. Технологичното изпълнение е на високо професионално ниво. Съвкупността от всички тези качества характеризира визуалния език на художника. Като най-високи постижения в стилово, технологично и естетическо отношение, и като съдържание на човешкото послание, определяме офортните цикли, създадени през 80-те години на XX век. В тях се изявяват в най-синтезиран вид качества на визуалния език на автора. Той създава технологичен дневник с подробни описания на класическите графични техники и специфичните тънкости, които открива и усъвършенства в дългите години практика и стотици графични отпечатъци. Представяме подробно технологичната страна на създаване на графиката, защото тя е в пряка връзка с визуалния език на автора.

През 70-те и 80-те години художникът работи много активно в сферата на илюстрацията и създава по-значителната част от творчеството си. Това е обусловено от активното му сътрудничество с големите български издателства. Визуалният език на Румен Скорчев в илюстрацията има свои правила. Всички особености, които разгледахме показват, че това е един много осмислен, закономерен и последователен процес, който изключва всякакви случайности. Езикът е точен, аналитичен, в много случаи метафоричен. За дефиниране и

охарактеризиране на качествата и спецификата на визуалния език в творчеството на Румен Скорчев в сферата на илюстрацията и оформлението на книгата, фокусираме вниманието си върху автобиографичните му книги и албуми, които разгледахме. Те говорят красноречиво за визуалния език на художника в сферата на изкуството на книгата във всичките му аспекти – като дизайн на корицата, оформление на книжното тяло, илюстриране, организиране на информацията, съдържание и подбор на творбите, и не на последно място – художествените качества на самите творби. Разглеждат се подробно и авторска книга - ръкопис с поезия и рисунки на автора, както и неиздадена антология на световната любовна лирика, непубликувани до момента.

В детската илюстрация визуалният език е средство и инструмент за постигане на възпитателен и образователен ефект - прост, разбираем, без сложни метафори. Степента на стилизация на образа е много висока. Образите са доведени до ясни, знакови и висококомуникативни изображения, които лесно да заинтригуват интереса на детската аудитория. Засилването на контраста, ритмичното редуване на светло и тъмно, освобождаването от ненужни подробности и детайли – всичко това е съобразено с възрастовата група, към която е ориентирана книгата. Визуалният език на автора е продиктуван, обусловен и подчинен на целта – комуникацията с детската публика, постигане на висок образователен аспект в областта на литературата и възпитаване на висок естетически критерий и визуална култура.

В сферата на живописиста Румен Скорчев работи предимно през последните две десетилетия от живота си. Форматите са големи, формата е експресивна и монументална, а цветността – звучна и динамична, организирана в сложни тонални гами и ярки цветови стойности. В сферата на живописиста Румен Скорчев започва да се изявява в зрелия си период. Поради тази причина живописиста е с ясно изразен стил, няма големи амплитуди между по-ранни и по-късни творби, отличава се с

последователно следване на ясна посока към мощна и експресивна живопис. В някои творби се долавя известна декоративност. Значителна част от платната интерпретират темите от графични цикли. В сферата на живописца Румен Скорчев прави големите обобщения в творчеството си като осмисляне и пластически израз, до които е достигнал. Рядко се среща автор с толкова последователни равностойни постижения в различни пластични насоки.

Рисунката е в центъра на цялостното творчество на художника. Основно изразно средство в нея е линията – подвижна и ритмична. В някои от рисунките с пастел изобразителното поле е грижливо обработено с изключително многообразие от линии, форми, нюанси и контрастни съотношения. В тях е налице композиционна и моделировъчна завършеност. Композицията обикновено е фронтална, често кадрирана отблизо. Румен Скорчев не се стреми към илюзии за пространство и дълбочина. Авторът търси ритмичното въздействие на линиите, редуване на светло и тъмно, засилващо графичния ефект. Красивите линии извеждат движението на пластичната форма и създават богато звучене. Въпреки непосредственото и непредубедено възприемане на природата и човека, Скорчев никога не следва тяхната инерция. Той анализира обекта и не само запазва емоционалното му въздействие, но и намира адекватно художествено измерение. Те не са само подготвителен материал, а готови произведения. Възпроизвеждането на формата не е проблем за него. Той търси и намира изразителна и завършена композиция, в която има вътрешна логика и закономерности, но емоционалното въздействие е основната цел. Това е продиктувано от обектите, които рисува най-често – хората. Рисунката най-ясно изразява универсалния характер на неговия визуален език.

Всяка сфера, в която работи дава на художника различна специфика за творческо изразяване. Графиката предполага детайлно обработване на металната плоча или литографския камък и фино степенуване на стойностите. Живописца

дава по-бърза реализация в материал, свобода и експресивност на изказа. Илюстрацията го пренася в света на литературата и изисква прецизно осмисляне на образността, насищане със съдържание на всеки детайл и жест. В рисунката е най-емоционален, искрен и разнообразен. Работата в широк диапазон – от графичните листове до детската илюстрация го предпазва от творческата инерция, в която попадат някои автори, преповтаряйки собствените си стилови схеми. Големите формати и експресивната образност са пълна противоположност на ювелирните илюстрации и цветните детски книжки. Тази полярност показва отново широкия творчески диапазон, в който работи Румен Скорчев и разнообразието на неговия универсален визуален език. И въпреки големите амплитуди между графиката, илюстрацията, живописата и рисунката, стилът на Румен Скорчев е разпознаваем и единен, а всички сфери на работа – равностойни. Този факт превръща присъствието му в художествения контекст на българското изкуство от периода в явление.

На базата на целия доказателствен материал, който се разглежда в дисертационния труд в заключение може да се обобщи, че визуалният език, разгледан от гледна точка на съдържанието, образността, майсторството, степента на завършеност на авторския почерк, показва богатството на творческата индивидуалност на автора. Картината на съвременното българско изкуство не би била пълна без фигурата на Румен Скорчев.

Справка за научните приноси в дисертационния труд

1. Настоящият дисертационен труд е първото цялостно научно изследване, посветено на конкретна проблематика в творчеството на Румен Скорчев - осмисляне на визуалния език. До момента съществуват проучвания, които са частични и автобиографични книги, които имат субективен характер.

2. Дисертационният труд предлага пълен списък на всички илюстрирани и оформени от художника книги, което е един от научните приноси.

3. В настоящия дисертационен труд за първи път се представя технологичен дневник на Румен Скорчев с подробни описания на класическите графични техники и специфичните особености, които той е открил в дългите години практика и стотици графични отпечатьци. Разчитането на технологията на създаване на графиката ни дава информация за възможностите и познанията на автора, и ни помага да разберем неговия визуален език. Съдържанието на дневника е представено без съкращения, с минимални редакции.

4. За първи път се представя авторска поезия на Румен Скорчев, илюстрирана с негови рисунки. През 2018 година в дома на художника е намерена малка стихосбирка – албум, която се състои от 15 листа – стихотворения, илюстрирани с рисунки на автора, създадена между 1988 и 2004. Тя не е представяна пред публика и не е публикувана до момента, което е един от научните приноси на настоящия дисертационен труд.

5. Представя се ръчно изработена книга - антология на световната любовна лирика, съставена, оформена и илюстрирана от автора. Тя не е представяна пред публика и не е публикувана до момента

6. Румен Скорчев създава дневник, посветен на дъщеря си Росица, в който записва размислите си за изкуството, споделя творческите си проблеми и търсения.

Той ни дава фактологична информация за периода на създаване, замисъла и идеята на творбите. Автобиографичният дневник до Росица не е публикуван до момента и е част от научните приноси на дисертационния труд.

Публикации по темата на дисертацията:

Участие в научна конференция на катедра „Изкуствознание”, посветена на научния принос на проф. д. изк. Чавдар Попов. НХА, 2018.

Научен сборник на катедра „Изкуствознание”, посветен на научния принос на проф. д. изк. Чавдар Попов. Съставител проф. д. изк. Свилен Стефанов, Изд. НХА, 2018. Под печат.

Каранфилова, С. Румен Скорчев. Национален дарителски фонд „13 века България”, С., 2017.

Каранфилова, С. Румен Скорчев и приятели. БАН, С., 2016. с 249-250.

Скорчев, Румен (албум). Изд. Vedart Gallery, С., 2002 и 2012. Автор на приложенията.

Николова. С. Поезия на линията. Румен Скорчев. диплома за юбилейна изложба, Национална галерия, 2002.

Николова, С. Майстор на поетичната линия. - Арх и Арт борса, бр. 44. 30 окт. 2002.